

Byla C-88/24

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2024 m. vasario 2 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Juzgado de Primera Instancia n.º 1 de Fuenlabrada (Ispanija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2024 m. sausio 31 d.

Ieškovė:

A. B. D.

Atsakovė:

Bankinter Consumer Finance, E.F.C., S. A.

Pagrindinės bylos dalykas

Atnaujinamojo kredito kortelė – Nesąžiningumas – Nesąžiningumo vertinimas – Galimo sąlygos pripažinimo negaliojančia pasekmės

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

SESV 267 straipsnis – Prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl aiškinimo – Nesąžiningos sąlygos negaliojimo pasekmės – Papildoma kompensacija vartotojui – Sankcijos – Sankcijų proporcingumas – Nesąžininga komercinė veikla – Vartotojo kreditingumo vertinimas – Bendros kredito kainos metinė norma (BKKMN) – BKKMN arba papildomų prielaidų nenurodymas – Pasekmės

Prejudiciniai klausimai

Pirmasis. Ar pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį teismui draudžiama nacionalinę teisę aiškinti taip, kad, pripažinus kredito sutartį negaliojančia, kredito įstaiga turi teisę reikalauti iš vartotojo ne tik grąžinti

pervestą pagrindinę sumą ir sumokėti teisės aktuose nustatyto dydžio delspinigių, skaičiuojamus nuo prašymo sumokėti pateikimo momento, bet ir teisės aktuose nustatyto dydžio palūkanas už vartotojo paimtą kreditą, skaičiuojamas nuo kredito paėmimo momento?

Antrasis. Ar pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį teismui draudžiama nacionalinę teisę aiškinti taip, kad nesąžiningumo vertinimas taip pat apima kainos adekvatumą ir kad, pripažinus kredito sutartį negaliojančia, vartotojas negali reikalauti iš kredito įstaigos su grąžinta suma susijusios papildomos kompensacijos, kai šios sumos ir kompensacijos dydis viršija suteiktą pagrindinę paskolos sumą, atsižvelgiant į visas kredito davėjo gautas lėšas?

Trečiasis. Ar tuo atveju, kai sąlyga ar sutartis pripažįstama negaliojančia dėl to, kad ji yra nesąžininga arba pažeidžia kredito davėjui nustatytas pareigas, kredito davėjo pareiga atlyginti vartotojui nuostolius išmokant kompensaciją, kuri bet kuriuo atveju turi būti ne mažesnė už teisės aktuose nustatytą palūkanų normą, padidintą penkiais procentiniais punktais, arba už sutarties palūkanų normą, jei ši yra didesnė nei teisės aktuose nustatyta palūkanų norma, taip pat padidintą penkiais procentiniais punktais, yra proporcinga sankcija taikant direktyvas 93/13, 87/102 ir 2008/48?

Ketvirtasis. Ar pagal Direktyvos 2008/48 8 ir 23 straipsnius draudžiama nacionalinę teisę aiškinti taip, kad, kredito davėjui pažeidus pareigą įvertinti vartotojo kreditingumą, vien nustatyta administracinė sankcija užkerta kelią galimybei pripažinti kredito sutartį negaliojančia arba taikyti bet kokias kitas civilines pasekmes?

Penktasis. Ar, vertinant išplėstinio kredito mokėjimo naudojant atnaujinamojo kredito kortelę būdo nesąžiningumą, pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį ir 4 straipsnio 1 dalį vienas iš nesąžiningumo vertinimo veiksnių gali būti tai, kad komercinės veiklos subjektas nesuteikė vartotojui galimybės mėnesio pabaigoje pasirinkti mokėjimo būdą, kuris taip pat numatytas produktų asortimente, arba kad jis nurodė vartotojui pasirinkti išplėstinio kredito mokėjimo būdą paisydamas savo, o ne vartotojo interesus?

Šeštasis. Ar, siekiant įvertinti neterminuotos kredito sutarties aiškumą ir suprantamumą, pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį vienas iš tokio vertinimo veiksnių gali būti tai, kad apskaičiuojant bendros kredito kainos metinę normą nenurodytos papildomos prielaidos, kuriomis remiantis ji apskaičiuojama, arba kad jos nenurodytos pačioje sutartyje?

Septintasis. Ar pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį, taip pat Direktyvos 87/102 15 straipsnį ir Direktyvos 2008/48 23 straipsnį draudžiama tokia nacionalinė nuostata, pagal kurią tuo atveju, jeigu sutartyje pateiktoje informacijoje nenurodyta bendros kredito kainos metinė norma arba jai apskaičiuoti taikomos papildomos prielaidos, kredito įstaiga gali reikalauti iš vartotojo per sutartus terminus sumokėti teisės aktuose nustatytas palūkanas?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

- 1986 m. gruodžio 22 d. Tarybos direktyvos 87/102/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditu, suderinimo, iš dalies pakeistos Tarybos direktyva 90/88/EEB, 1a straipsnio 7 dalis ir 15 straipsnis.
- 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, iš dalies pakeistos Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES, 10 ir 24 konstatuojamosios dalys, 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 1 ir 2 dalys, 6 straipsnio 1 dalis, 7 straipsnio 1 dalis, 8 straipsnis, 8a straipsnio 1 dalies pirma įtrauka ir 23 straipsnis.
- 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje, iš dalies pakeistos Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2161, 6 straipsnio 1 dalis, 7 straipsnio 1 dalis ir 11a straipsnio 1 dalis.
- 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB, iš dalies pakeistos Komisijos direktyva 2011/90/ES, 31 ir 43 konstatuojamosios dalys, 5 straipsnio 1 dalies g punktas, 5 ir 8 straipsniai, 10 straipsnio 2 ir 4 dalys; 13 straipsnis, 19 straipsnio 5 dalies pirma pastraipa, 23 straipsnis, 30 straipsnio 2 dalis ir I priedo II dalies e punktas.
- 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, iš dalies pakeistos Direktyva 2023/2673, 16e straipsnis.
- 2021 m. sausio 22 d. Europos Centrinio Banko reglamento (ES) 2021/379 dėl kredito įstaigų ir pinigų finansinių institucijų sektoriaus balanso straipsnių (nauja redakcija) (ECB/2021/2) II priedo 2 dalies lentelės „Priemonių kategorijos“ skirsnio „Turto kategorijos“ 2 punkto „Paskolos“ 1 dalies b ir c papunkčiai.
- 2023 m. spalio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2023/2225 dėl vartojimo kredito sutarčių, kuria panaikinama Direktyva 2008/48/EB, 35, 41 ir 73 konstatuojamosios dalys, 9 straipsnio 2 dalies g punktas, 18 ir 31 straipsniai.

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

- *Código Civil* (Civilinis kodeksas) 6 straipsnio 3 dalis, 1303 straipsnis ir 1896 straipsnio pirma pastraipa.
- *Ley de 23 de julio de 1908 sobre nulidad de los contratos de préstamos usurarios* (1908 m. liepos 23 d. Įstatymas dėl lupikiškų paskolų sutarčių negaliojimo) 3 straipsnis.

- *Ley 3/1991, de 10 de enero, de Competencia Desleal* (1991 m. sausio 10 d. Įstatymas Nr. 3/1991 dėl nesąžiningos konkurencijos) 7 straipsnis.
- *Ley 7/1995, de 23 de marzo, de Crédito al Consumo* (1995 m. kovo 23 d. Įstatymas Nr. 7/1995 dėl vartojimo kredito) 13 straipsnis.
- *Ley 16/2011, de 24 de junio, de contratos de crédito al consumo* (2011 m. birželio 24 d. Įstatymas Nr. 16/2011 dėl vartojimo kredito sutarčių) 10 straipsnio 3 dalies g punktas, 14 straipsnio 2 dalis, 16 straipsnio 2 dalies g punktas, 21 straipsnio 2 dalis, 25 ir 34 straipsniai ir I priedas.
- *Ley 2/2011, de 4 de marzo, de Economía Sostenible* (2011 m. kovo 4 d. Įstatymas Nr. 2/2011 dėl tvarios ekonomikos) 29 straipsnis.
- *Orden ECC/159/2013, de 6 de febrero, por la que se modifica la parte II del anexo I de la Ley 16/2011, de 24 de junio, de contratos de crédito al consumo* (2013 m. vasario 6 d. Nutarimas ECC/159/2013, kuriuo iš dalies keičiama 2011 m. birželio 24 d. Įstatymo Nr. 16/2011 dėl vartojimo kredito sutarčių I priedo II dalis).
- *Circular 8/1990, de 7 de septiembre, del Banco de España* (1990 m. rugsėjo 7 d. Ispanijos Banko aplinkraštis Nr. 8/1990).

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 2003 m. gegužės 17 d. ieškovė A. B. D. su atsakove, kredito įstaiga *Bankinter*, sudarė kredito kortelės sutartį.
- 2 Kortelė (toliau – pradinė kortelė) pasižymėjo šiomis savybėmis:
 - a) tai buvo išplėstinio kredito kortelė (*extended card debt*), kaip numatyta Reglamento (ES) 2021/379 II priedo 2 dalyje pateiktos lentelės „Priemonių kategorijos“ skirsnio „Turto kategorijos“ 2 punkto („Paskolos“) 1 dalies b papunktyje (visų pirma reglamentuojančiame išplėstinį kreditą). Mėnesinę įmoką sudarė 5 % suteiktos sumos, tačiau ne mažiau kaip 30,05 EUR, nors ieškovė telefonu galėjo pakeisti mokėjimo būdą ir mokėti kitą procentinę dalį (didesnę nei 5 %) arba kitą fiksuotą sumą;
 - b) kredito kortelė buvo neterminuota;
 - c) ji buvo atnaujinamojo kredito (*revolving*) kortelė pagal Reglamento (ES) 2021/379 II priedo 2 dalyje pateiktos lentelės „Priemonių kategorijos“ skirsnio „Turto kategorijos“ 2 punkto („Paskolos“) 1 dalies c papunktį (reglamentuojantį atnaujinamąsias paskolas);
 - d) kortelės kredito limitą savo nuožiūra nustatė kredito įstaiga. Be to, mėnesinė nominalioji palūkanų norma buvo 1,52 %, o bendros kredito kainos metinė norma

(BKKMN) – 19,84 %. Sutartyje nenurodyta, kokiomis papildomomis prielaidomis remtasi siekiant apskaičiuoti neterminuotoje sutartyje numatytą BKKMN.

- 3 Atsakovė taip pat neįrodė, kad buvo iš anksto įvertinusi ieškovės kreditingumą. Sutartyje tik konstatuota, kad ieškovė yra pensininkė ir gauna 468 EUR neįgalumo išmoką, yra susituokusi pagal sutuoktinių turto atskirumo režimą, jai priklauso vienas būstas ir ji turi dvi papildomas debeto/kredito korteles.
- 4 Be to, „Bankinter kredito kortelių taisyklėse“ nustatyta, kad yra dviejų rūšių kortelės: viena skirta mokėjimams mėnesio pabaigoje, kita – išplėstinio kredito mokėjimams (tokios rūšies yra pradinė kortelė). Iš ieškinio matyti, kad atsakovė nesiūlė ieškovei mokėti mėnesio pabaigoje (atsakovė neįrodė priešingai).
- 5 2021 m. kovo 18 d. ieškovė sudarė naują kredito kortelės (toliau – antroji kortelė) sutartį, kuri buvo neterminuota ir pratęsiama; kredito limitas siekė 6 200 EUR, o kortelės rūšis – išplėstinio kredito kortelė. Mėnesinė nominalioji palūkanų norma buvo 16,38 %, BKKMN – 17,67 %. Ieškovė sutartį dėl antrosios kortelės sudarė internetu. Palaikant ryšius per elektroninę sąsają, mažiau dėmesio buvo skiriama mokėjimo mėnesio pabaigoje būdai, o daugiau – pagal pradinę kortelę taikytam mokėjimo būdai, t. y. išplėstinio kredito mokėjimui taikant naujas sąlygas. Ieškovė pasirinko naujas sąlygas, pagal kurias fiksuota įmoka yra 100 EUR, o minimali įmoka – 3 % turimo likučio. Ieškovė tvirtina, kad teisiniai santykiai yra tie patys ir kad antroji kortelė yra tik pakeista pradinė kortelė.
- 6 2023 m. kovo 17 d. ieškovė pareiškė ieškinį atsakovei *Juzgado de Primera Instancia n. 1 de Fuenlabrada* (Fuenlabrados pirmosios instancijos teismas Nr. 1, Ispanija).

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 7 Ieškovės pagrindinis reikalavimas yra pripažinti negaliojančia sąlygą dėl palūkanų ir mokėjimo būdo („paskolos grąžinimo sistema“), nes ji yra nesąžininga, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13/EEB. Ieškovė teigia, kad sutarties sąlygos yra nesuprantamos ir, be kita ko, neaiškios („neskaidrios“). Papildomai ji reikalauja pripažinti negaliojančia sąlygą dėl reikalavimo sumokėti nesumokėtas įmokas administravimo, nes ji taip pat yra nesuprantama arba nesąžininga. Abiem atvejais ieškovė prašo kaip negaliojimo pasekmę taikyti Civilinio kodekso 1303 straipsnį.
- 8 Atsakovė nesutinka su ieškovės reikalavimais.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

Įžanginės pastabos

- 9 Gali būti, kad Ispanijos teismai nacionalinę teisę taikė nesilaikydami Direktyvos 93/13/EEB ir direktyvų dėl vartojimo kredito sutarčių

(Direktyvos 87/102/EEB, Direktyvos 2008/48/EB ir – perkėlimo į nacionalinę teisę laikotarpiu – Direktyvos (ES) 2023/2225).

- 10 Kalbant apie pagrindinį ieškovės reikalavimą pripažinti korteles negaliojančiomis dėl to, kad pažeista Direktyva 93/13/EEB, pažymėtina, jog provincijų teismai (įskaitant paties *Audiencia Provincial de Madrid* (Madrido provincijos teismas, Ispanija) skyrius, besispecializuojančius kredito sutarčių, kuriose yra nesąžiningų sąlygų, srityje) laikosi labai skirtingų pozicijų dėl to, ar apskritai atnaujinamojo kredito grąžinimo sistema yra aiški ir suprantama, ar, priešingai, ji tokia nėra, ar reikia analizuoti kiekvieną atvejį atskirai, atsižvelgiant į visas aplinkybes.

Pirmasis ir antrasis prejudiciniai klausimai. Direktyvoje 93/13 numatyta grąžinimo sistema

- 11 2023 m. birželio 15 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Bank M.* (*Sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmės*), C-520/21, EU:C:2023:478 (toliau – Sprendimas *Bank M.*), rezoliucinėje dalyje nurodyta:

„Direktyvos [93/13/EEB] 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip:

- pagal jas nedraudžiamas teismo pateikiamas nacionalinės teisės aiškinimas, pagal kurį vartotojas turi teisę reikalauti iš kredito įstaigos kompensacijos, apimančios ne tik pagal sutartį sumokėtų mėnesinių įmokų ir mokesčių grąžinimą, taip pat įstatyme nustatytų delspinigių, skaičiuojamų nuo prašymo sumokėti pateikimo dienos, sumokėjimą, su sąlyga, kad laikomasi Direktyvos 93/13 tikslų ir proporcingumo principo[,] ir
 - pagal jas draudžiamas teismo pateikiamas nacionalinės teisės aiškinimas, pagal kurį kredito įstaiga turi teisę reikalauti iš vartotojo kompensacijos, apimančios ne tik pagal šią sutartį sumokėtos pinigų sumos grąžinimą ir įstatyme nustatytų delspinigių, skaičiuojamų nuo prašymo sumokėti pateikimo dienos, sumokėjimą.“
- 12 Ispanijos jurisprudencijoje nėra vienodos nuomonės dėl to, kuri nacionalinė nuostata turi būti taikoma, kai atnaujinamojo kredito sutartis pripažįstama negaliojančia. Įvairios nuostatos, kurias būtų galima taikyti, yra tokios:
- a) Civilinio kodekso 1303 straipsnis, pagal kurį, „pripažinus prievolę niekine, sutarties šalys privalo viena kitai grąžinti turtą, dėl kurio buvo sudaryta ši sutartis, iš jo gautą naudą ir už jį sumokėtą kainą su palūkanomis, išskyrus paskesniuose straipsniuose numatytus atvejus“;
 - b) 1908 m. liepos 23 d. Įstatymo dėl lupikiškų paskolų sutarčių negaliojimo (toliau – Įstatymas dėl lupikavimo) 3 straipsnis, kuriame nustatyta, kad „jeigu sutartis pripažįstama negaliojančia pagal šį įstatymą, kredito gavėjas privalo grąžinti tik gautą sumą, o jeigu jis grąžino dalį tos sumos ir mokėtinas palūkanas, kredito davėjas turi grąžinti kredito gavėjui pagrindinės paskolos sumos perviršį,

nustatytą atsižvelgiant į visas jo gautas lėšas“. Kalbant apie šį įstatymą pažymėtina, kad jis laikytinas nacionaliniu kovos su lupikavimu įstatymu, pagal kurį nesąžiningumo patikrinimas taip pat apima kainos ar atlygio atitiktį, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 8a straipsnio 1 dalies pirmą įtrauką;

c) Civilinio kodekso 1896 straipsnio pirma pastraipa, kurioje nurodyta, kad „nepagrįstą mokėjimą priėmęs asmuo, jeigu elgėsi nesąžiningai, turi sumokėti teisės aktuose numatytas palūkanas nuo pagrindinės paskolos sumos arba sumą, kuri dėl gauto daikto yra ar turi būti gauta“.

- 13 Taigi jurisprudencijoje, pagal kurią sutartys gali būti pripažintos negaliojančiomis dėl to, kad atnaujinamojo kredito mokėjimo būdas yra neskaidrus, konstatuota, jog santykiškai nutraukiami pagal Civilinio kodekso 1303 straipsnį (pavyzdžiui, 2023 m. spalio 26 d. *Audiencia Provincial de Madrid* 25.^a bis skyriaus sprendimas Nr. 466/2023, ES:APM:2023:16355). Dėl Civilinio kodekso 1303 straipsnio taikymo nekyla problemų tuo atveju, kai tam tikros paskolos sąlygos pripažįstamos nesąžiningomis nepanaikinant visos sutarties. Vis dėlto kai panaikinama visa sutartis, pagal 1303 straipsnį abi šalys viena kitai turi grąžinti gautą naudą, todėl ne tik komercinės veiklos subjektas moka įmokų ir mokesčių palūkanas, bet ir kredito gavėjas privalo mokėti suteikto kredito palūkanas. Abiejų sutarties šalių paslaugos ir palūkanos kompensuojamos mokant vienodą kompensaciją (pavyzdžiui, 2023 m. kovo 8 d. *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) sprendimas Nr. 356/2023, ES:TS:2023:1097). Vis dėlto abipusiškumu pagrįstas grąžinimas – *restitutio in integrum* – neatitinka Sprendime *Bank M* įtvirtintos jurisprudencijos.
- 14 Įstatymo dėl lupikavimo 3 straipsnyje paskola tik pakeista į neatlygintinę (beprocentę) paskolą, tačiau nenumatyta papildoma kompensacija, į kurią turi teisę vartotojas. Jurisprudencijoje šis straipsnis taikomas pažodžiui ir neleidžiama nuo jo nukrypti (2024 m. sausio 10 d. *Tribunal Supremo* sprendimas Nr. 20/2024, ES:TS:2024:19).
- 15 Be to, Ispanijos teisėje, būtent Civilinio kodekso skyriaus „Nepagrįsto mokėjimo susigrąžinimas“ 1896 straipsnio pirmoje pastraipoje, pagal papildomo (palūkanų) grąžinimo taisyklę svarbiu veiksniu laikomas asmens, kuris gauna nepagrįstą mokėjimą, nesąžiningumas. Iš esmės *Tribunal Supremo* mano, kad su abipusėmis paslaugomis susijusiam grąžinimui taikomas Civilinio kodekso 1303 straipsnis, tačiau tuo atveju, kai prašoma grąžinti mokėjimus, kuriuos trečiosios šalys gavo dėl panaikintos sąlygos (pavyzdžiui, notaro ir registro mokesčius), šis teismas taip pat konstatavo, kad „siekiant įgyvendinti minėtą direktyvos 6 straipsnio 1 dalį dėl palūkanų, skaičiuotinų nuo vartotojo gautinų sumų, pagal analogiją taikomas Civilinio kodekso 1896 straipsnis, nes sąlygos priskyrimas prie nesąžiningų prilygsta sutarties sąlygas nustatančio asmens nesąžiningumui“ (2018 m. gruodžio 19 d. *Tribunal Supremo* sprendimas Nr. 725/2018, ES:TS:2018:4236). Kitoje jurisprudencijoje (2011 m. lapkričio 25 d. *Tribunal Supremo* sprendime Nr. 842/2011, ES:TS:2011:7981) tiesiogiai konstatuota, kad, sąlygą pripažinus

negaliojančia dėl vartotojų teisės pažeidimo, „vartotojų atlikti mokėjimai tampa nepagrįsti ir gražintini“.

- 16 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad Civilinio kodekso 1303 straipsnis yra pernelyg paprasta atsiskaitymą reglamentuojanti teisės norma („techninė spraga“). Dėl to ši teisės norma taip pat turi būti papildyta (ypač nagrinėjamu atveju) nepagrįstą mokėjimą reglamentuojančiomis teisės normomis, nes pagal jas, atskiriant paslaugos gavėjo sąžiningumą ir nesąžiningumą, galima tinkamiau vertinti komercinės veiklos subjektą, kuriam tenka atsakomybė už sąlygos ar sutarties negaliojimą, apribojant jo teisę į gražinimą. Iš tiesų vartotojo teisė į minimalią kompensaciją numatyta būtent 2011 m. birželio 24 d. Įstatymo Nr. 16/2011 dėl vartojimo kredito sutarčių (toliau – Įstatymas Nr. 16/2011), kuris yra specialusis įstatymas, priimtas vėliau nei Civilinis kodeksas ir Įstatymas dėl lupikavimo, 25 straipsnyje „Nepagrįsto mokėjimo susigrąžinimas“.
- 17 Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad valstybės narės savo nacionalinėje teisėje turi nustatyti taisykles, kurias taikant konstatuojamas nesąžiningas sutartyje įtvirtintos sąlygos pobūdis ir kyla konkrečių šio konstatavimo teisinių pasekmių. Vis dėlto toks konstatavimas turi leisti atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų atitinkamas vartotojas, jei nebūtų šios nesąžiningos sąlygos, visų pirma suteikiant **teisę susigrąžinti tai, ką** jo nenaudai **komercinės veiklos subjektas nepagrįstai įgijo** pagal nesąžiningą sąlygą. Toks nacionalinis teisinis Direktyvoje 93/13 vartotojams garantuojamos apsaugos reglamentavimas negali pažeisti šios apsaugos esmės (2022 m. birželio 30 d. Sprendimo *Profi Credit Bulgaria (Iškaitymas savo iniciatyva nesąžiningos sąlygos atveju)*, C-170/21, EU:C:2022:518, 43 punktą).
- 18 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad tai, jog kaltu pripažintas komercinės veiklos subjektas netenka galimybės reikalauti palūkanų iš vartotojo, matyti iš Civilinio kodekso 1896 straipsnio pirmos pastraipos aiškinimo *a sensu contrario*. Tokia išvada atitinka Europos Sąjungos pasiūlymus dėl suderinimo siekiant susigrąžinti pagal neteisėtas sutartis atliktus mokėjimus (*Principles of European Contract Law* 15:104 straipsnis, siejamas su 15:102 straipsniu), taip pat Teisingumo Teismo jurisprudenciją.

Trečiasis prejudicinis klausimas. Vartojimo kredito direktyvos ir sankcijų proporcingumas

- 19 Ispanijos teisėje, Įstatymo Nr. 16/2011 25 straipsnyje („Nepagrįsto mokėjimo susigrąžinimas“) nustatyta: „1. Atliekant bet koki nepagrįsto mokėjimo susigrąžinimą pagal kredito sutartį, nedelsiant pradedamos skaičiuoti teisės aktuose numatytos palūkanos. Jeigu sutartinės palūkanos yra didesnės už nustatytąsias teisės aktuose, nedelsiant pradedamos skaičiuoti sutartinės palūkanos. 2. Jeigu nepagrįstas mokėjimas buvo susigrąžintas dėl kredito davėjo sukčiavimo ar aplaidumo, vartotojas turi teisę į kompensaciją už padarytą žalą, kuri jokių atveju negali būti mažesnė už teisės aktuose nustatytas palūkanas,

padidintas penkiais punktais, arba už sutartines palūkanas, jei jos yra didesnės už teisės aktuose numatytas palūkanas, padidintas penkiais punktais.“ 1995 m. kovo 23 d. Įstatymo Nr. 7/1995 dėl vartojimo kreditų (toliau – Įstatymas Nr. 7/1995), kuris yra Įstatymo Nr. 16/2011 pirmtakas, 13 straipsnio turinys buvo beveik identiškas.

- 20 Šios teisės normos yra griežtesnės kredito davėjui, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 87/102 15 straipsnį, nei Įstatymas dėl lupikavimo ar Civilinis kodeksas. Jos taip pat yra griežtesnės, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13.
- 21 Be to, kaip Teisingumo Teismas jau yra nurodęs, teismas privalo, kiek įmanoma, taikyti nacionalinę teisę taip, kad atsirastų visi padariniai, kurie pagal nacionalinę teisę kyla pripažinus atitinkamą sąlygą nesąžininga, kad būtų pasiektas šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nurodytas rezultatas, t. y. kad vartotojas nebūtų saistomas nesąžiningos sąlygos (2013 m. gegužės 30 d. Sprendimas *Jörös*, C-397/11, EU:C:2013:340, 52 ir 53 punktai). Be to, Direktyvos 2008/48/EB 10 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nacionaliniam teismui, nagrinėjančiam bylą dėl skolinių reikalavimų, kylančių iš kredito sutarties, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, tenka pareiga *ex officio* patikrinti, ar buvo įvykdyta šioje nuostatoje numatyta pareiga pateikti informaciją, ir už šios pareigos nevykdymą taikyti nacionalinėje teisėje numatytas pasekmes, jeigu sankcijos atitinka šios direktyvos 23 straipsnio reikalavimus (2019 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Profi Credit Polska*, C-419/18 ir C-483/18, EU:C:2019:930, 69 punktas).
- 22 Vis dėlto Ispanijos teismai vangiai taiko Įstatymo Nr. 7/1995 13 straipsnį ir Įstatymo Nr. 16/2011 25 straipsnį. Atrodo, kad tam įtakos turi ne tik tai, jog inertiškai taikomas Civilinis kodeksas, bet ir tariamai neproporcinga sankcija kredito davėjui, ypač jei jis laikomas veikusiu nesąžiningai. Iš tiesų Įstatymas Nr. 16/2011 parengtas remiantis Įstatymu Nr. 7/1995, kuris buvo priimtas atsižvelgiant į didesnes palūkanų normas. Vis dėlto kitose srityse Sąjungos teisėje numatytos dar griežtesnės sankcijos.
- 23 Dėl to kyla klausimas, ar šių teisės normų taikymas atitinka proporcingumo principą.
- Ketvirtasis prejudicinis klausimas. Civilinės sankcijos už kreditingumo neįvertinimą*
- 24 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Direktyvos 2008/48 8 ir 23 straipsniai turi būti aiškinami taip, jog pagal juos nacionalinis teismas privalo *ex officio* patikrinti, ar buvo pažeista šios direktyvos 8 straipsnyje numatyta ikisutartinė kredito davėjo pareiga įvertinti vartotojo kreditingumą, ir taikyti šios pareigos pažeidimo pasekmes, kylančias iš nacionalinės teisės, su sąlyga, kad sankcijos atitinka to 23 straipsnio reikalavimus (2020 m. kovo 5 d. Sprendimas *OPR-Finance*, C-679/18, EU:C:2020:167, 46 punktas).

- 25 Nagrinėjamoje byloje, nors pradinės kortelės pasirašymo dieną nebuvo pareigos vertinti kreditingumą, Sąjungos ir nacionalinės teisės aktuose (taip pat atnaujinamojo kredito kortelių atveju) numatyta dinamiška pareiga, kuri prieš reikšmingai padidinant bendrą kredito sumą yra atnaujinama. Bėgant metams, turimas pradinės kortelės limitas buvo iš esmės pakeistas, o atsakovė neįrodė, kad atliko kreditingumo vertinimą. Be to, kilo abejonų, ar šios kortelės buvo tinkamos ieškovei, atsižvelgiant į jos asmeninę ir finansinę padėtį.
- 26 Pareigos įvertinti kreditingumą pažeidimo atveju Ispanijos teisėje yra numatytos administracinės nuobaudos – iki šiol tik teorinės ir neveiksmingos – (Įstatymo Nr. 16/2011 34 straipsnis), tačiau nenumatytos ar bent jau aiškiai nenurodytos civilinės sankcijos. Vis dėlto šios sankcijos turi būti taikomos už pareigos įvertinti kreditingumą nesilaikymą. Kaip yra konstatavęs Teisingumo Teismas, tam, kad sankcija būtų veiksminga ir atgrasanti, iš pažeidėjų reikia atimti ekonominę naudą, kurią jie gavo dėl savo padarytų pažeidimų. Be to, sankcija negali pakankamai veiksmingai užtikrinti vartotojų apsaugos nuo pernelyg didelio išiskolinimo ir nemokumo rizikos, t. y. apsaugos, kurios siekiama Direktyva 2008/48, jeigu ši sankcija neturi poveikio konkrečiam vartotojui, kuriam kreditas buvo suteiktas pažeidžiant šios direktyvos 8 straipsnį, padėčiai (2021 m. birželio 10 d. Sprendimas *Ultimo Portfolio Investment (Liuksemburgas)*, C-303/20, EU:C:2021:479).
- 27 Teisingumo Teismas taip pat yra nurodęs, kad Direktyvos 2008/48 8 ir 23 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiama tuo atveju, kai kredito davėjas neįvykdė pareigos įvertinti vartotojo kreditingumą, jam taikyti sankcijos pagal nacionalinę teisę ir pripažinti vartojimo kredito sutartį negaliojančia, taip pat atimti iš kredito davėjo teisę į sutartų palūkanų mokėjimą, net jeigu šalis šią sutartį visiškai įvykdė ir vartotojas dėl tos pareigos neįvykdymo nepatyrė žalingų pasekmių (2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *Nárokuj*, C-755/22, EU:C:2024:10, 52 punktą).
- 28 Atrodo, kad šiuo klausimu Ispanijos teisė neatitinka Direktyvos 2008/48, nes joje nenumatytos civilinės pasekmės už kreditingumo neįvertinimą.

Pentasis prejudicinis klausimas. Nesąžininga komercinė veikla

- 29 Atsakovė neįrodė, kad tuo metu, kai buvo pasirašyta sutartis dėl pradinės kortelės, ji siūlė ieškovei kortelę, su kuria mokėjimai būtų atliekami mėnesio pabaigoje. Atrodo, kad ji siūlė tik išplėstinio kredito mokėjimo būdą. Pačioje Direktyvoje 2008/48 nenustatyta pareiga siūlyti įvairius atnaujinamojo kredito mokėjimo būdus. Jos 5 straipsnio 5 dalyje ir 10 straipsnio 4 dalyje įpareigojama tik nurodyti reikalaujamą informaciją, o Direktyva 2023/2225, kurioje numatyta pareiga suteikti įvairių pasirinkimo galimybių, dar turi būti perkelta į nacionalinę teisę. Atsižvelgiant į tai, atsakovės veikla gali būti nesąžininga, nes yra klaidinanti. Iš tikrųjų tam tikrose teisės sistemose reikalaujama, kad kartu būtų pateiktas alternatyvus pasiūlymas dėl kredito grąžinimo (pavyzdžiui, Prancūzijos teisėje; žr. *Code de la consommation* (Vartojimo kodeksas) L 312 62 straipsnį).

Ispanijoje apie šią problemą jau buvo įspėta: „įstaigos neturėtų automatiškai pasirinkti sutartyje nustatytos mažiausios kredito grąžinimo įmokos“ (*Banco de España* (Ispanijos bankas), *Proyecto de Guía de transparencia del crédito revolving 2023* (2023 m. atnaujinamųjų kreditų skaidrumo vadovo projektas), kuri galima rasti šiuo adresu: <https://www.bde.es/wbe/es/entidades-profesionales/operativa-gestiones/consultas-publicas/consultas-publicas-banco-espana/>).

- 30 Be to, nors Direktyva (ES) 2023/2673 nagrinėjamu atveju netaikoma, galėtų būti laikoma, kad, nuotoliniu būdu sudarant sutartį dėl antrosios kortelės, sąsajos dizaino modelis buvo „grindžiamas išnaudojimu“, kaip apibrėžta šios direktyvos 41 konstatuojamojoje dalyje, nes taikant tokius modelius vartotojui nurodoma padaryti prekiautojui naudingą pasirinkimą arba atlikti jam naudingus veiksmus, kurie vis dėlto gali neatitikti vartotojo interesų, kadangi pasirinkimo galimybės pateikiamos ne neutraliu būdu, pavyzdžiui, yra pabrėžiamos tam tikros pasirinkimo galimybės naudojant vaizdinius, garsinius ar kitus komponentus, kai vartotojo prašoma priimti sprendimą.
- 31 Kita vertus, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad komercinės veiklos nesąžiningumo, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/29, konstatavimas yra vienas iš elementų, kuriais kompetentingas teismas gali grįsti savo vertinimą dėl komercinės veiklos subjekto su vartotoju sudarytoje sutartyje esančių sąlygų, susijusių su šia veikla, nesąžiningumo, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13 (2021 m. birželio 10 d. Sprendimas *Ultimo Portfolio Investment (Liuksemburgas)*, C-303/20, EU:C:2021:479).

Šeštasis ir septintasis prejudiciniai klausimai. BKKMN apskaičiavimas

- 32 Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „[k]redito sutartyje aiškiai ir glaustai nurodoma: <...> g) bendros kredito kainos metinė norma ir bendra vartotojo mokama suma, apskaičiuota sudarant kredito sutartį; paminimos visos prielaidos, naudotos šiai normai apskaičiuoti“. Iš tiesų Direktyvos 2008/48 19 straipsnio 5 dalies pirmoje pastraipoje nustatyta: „Prireikus apskaičiuojant bendros kredito kainos metinę normą, gali būti naudojamos papildomos prielaidomis, išdėstytomis I priede.“
- 33 Neterminuotiems kreditams, įskaitant atnaujinamuosius kreditus, taikomas Direktyvos 2008/48 I priedo II dalies e punktas yra įtvirtintas 2011 m. lapkričio 14 d. Komisijos direktyvoje 2011/90/ES, kuria iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB I priedo II dalis, kurioje numatomos bendros kredito kainos metinės normos apskaičiavimo papildomos prielaidos. Direktyvoje 2011/90 įtvirtintos papildomos prielaidos į Ispanijos teisę buvo perkeltos pažodžiui. Įstatymo Nr. 16/2011 21 straipsnyje numatyta, kad tuo atveju, jeigu sutarties dokumente nėra nuorodos į BKKMN, vartotojo prievolė sumažinama – jis turi mokėti teisės aktuose nustatytas palūkanas sutartais terminais.

- 34 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad, kaip nurodyta Direktyvos 2008/48 31 ir 43 konstatuojamosiose dalyse, vartotojo informavimas apie bendrą kredito kainą, pateikiant pagal vienodą matematinę formulę apskaičiuotą normą, turi **esminę reikšmę**. Iš tiesų, viena vertus, tokia informacija prisideda prie rinkos skaidrumo, nes leidžia vartotojui palyginti teikiamų kreditų pasiūlą. Kita vertus, ji leidžia vartotojui įvertinti savo įsipareigojimo dydį (2016 m. balandžio 21 d. Sprendimo *Radlinger ir Radlingerová*, C-377/14, EU:C:2016:283, 90 punktas). Teisingumo Teismas taip pat yra konstatavęs, kad situacija, kai kredito sutartyje yra tiesiog nurodyta matematinė BKKMN apskaičiavimo formulė, **bet nepateikti** jai apskaičiuoti **reikalingi duomenys, prilygsta atvejui, kai BKKMN** apskritai **nenurodoma** kredito sutartyje (2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *EOS KSI Slovensko*, C-448/17, EU:C:2018:745, 66 punktas).
- 35 Be to, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad kredito sutartyje numatyta mažesnė nei iš tikrųjų BKKMN turi būti laikoma klaidinančia, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 6 straipsnio 1 dalį, jeigu ja vartotojas skatinamas arba gali būti paskatintas priimti tokį sprendimą dėl sandorio, kurio jis kitomis aplinkybėmis nebūtų priėmęs. Nacionalinis teismas turi patikrinti, ar taip yra pagrindinėje byloje. Komercinės veiklos nesąžiningo pobūdžio nustatymas yra vienas iš elementų, kuriais gali remtis kompetentingas teismas, kai pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį vertina sutarties sąlygas, susijusias su vartotojui suteikto kredito kaina, nesąžiningą pobūdį (2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 47 punktas).
- 36 Nagrinėjamu atveju pradinės kortelės sutartyje nebuvo paaiškintos prielaidos, pagal kurias apskaičiuota BKKMN. Joje tik pateikta nuoroda į 1990 m. rugsėjo 7 d. Ispanijos banko aplinkraštį Nr. 8/1990. Antrosios kortelės sutartyje taip pat nepaaiškintos prielaidos, kuriomis remiantis apskaičiuota BKKMN. Be abejo, sutartyje yra pateikta nuoroda į Įstatymo Nr. 16/2011 I priede, kuriame tos prielaidos numatytos, nustatyta formulė. Atsižvelgiant į tai, kad kredito įstaigos vienaip ar kitaip taiko šias BKKMN apskaičiavimo sąlygas remdamosi nuoroda, reikia išsiaiškinti, ar tokios sąlygos yra leistinos, ar, priešingai, norint gauti tą informaciją turi būti atlikti veiksmai, kurių, jau reiškiančių teises paieškas, negalima pagrįstai tikėtis iš vidutinio vartotojo (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 60 punktas).
- 37 Galiausiai, jeigu BKKMN turi išskirtinę reikšmę ir papildomų apskaičiavimo prielaidų nenumatymas prilygintinas situacijai, kai BKKMN nenurodoma kredito sutartyje, kyla klausimas, ar nacionalinės teisės norma, pagal kurią kredito įstaiga gali reikalauti teisės aktuose numatytų palūkanų už suteiktą kreditą, paneigia atgrasomąjį poveikį ir pažeidžia veiksmingos vartotojų apsaugos principą pagal Direktyvą 93/13. Iš tiesų ši teisės norma gali neatitikti jurisprudencijos, įtvirtintos Sprendime *Bank M*, ir tinkamų, veiksmingų bei atgrasomų sankcijų už nacionalinių nuostatų pažeidimus, kurias pagal Direktyvos 2008/48 23 straipsnį turi nustatyti valstybės narės.

- 38 Šis klausimas ypač aktualus dėl to, kad nagrinėjamu atveju, siekiant iš atsakovės atimti teisę į palūkanas, gali tekti ne tik skirtingai aiškinti Civilinį kodeksą ir Įstatymą dėl lupikavimo, bet ir netaikyti specialiai nustatytos nacionalinės teisės normos (*lex specialis*) atsižvelgiant į sutarties trūkumus, kuriuos lėmė netinkamai išreikšta BKKMN.

DARBINIS VERTINIMAS